

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐ กับการเคารพเสียงของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย นายสัตยะพล สัจจเดชะ
รหัส ๖๒๐๗๔๓

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กับการเคารพเสียงของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

นายสัตยะพล สัจจเดชะ^๑

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ ประชาชนชาวไทยจึงควรต้องทำความรู้จักและศึกษาระบบการเลือกตั้งภายในประเทศไทยให้อย่างเข้าใจถ่องแท้ เพื่อให้การเลือกตั้งที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทยสะท้อนถึงเสียงและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงมากที่สุด

ระบบเลือกตั้ง คือ การแปลงคะแนนเสียงของประชาชนที่ลงคะแนนเลือกตั้งให้กลายเป็นที่นั่งที่ในสภาสำหรับผู้สมัครและพรรคการเมือง ตัวแปรที่สำคัญที่สุดของระบบเลือกตั้ง คือ สูตรการเลือกตั้งที่ใช้โครงสร้างของบัตรเลือกตั้ง และขนาดของเขตเลือกตั้ง ดังนั้น การเลือกระบบเลือกตั้งจึงมีอิทธิพลต่อวิธีการปักปันเขตเลือกตั้ง การจัดทำทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การออกแบบบัตรเลือกตั้ง การนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง และในด้านต่าง ๆ ของกระบวนการเลือกตั้ง

ทั้งนี้ พบว่าระบบเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในหลาย ๆ ประเทศในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น ๕ รูปแบบหลัก^๒ ดังต่อไปนี้

๑. ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน เกิดจากการผสมผสานระหว่างการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมาก (Majority System) และระบบการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งคนเดียว ที่เรียกว่าระบบเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน (Single Member Constituency) ซึ่งระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนเป็นระบบเลือกตั้งที่มีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นหลายเขต แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคนซึ่งใช้วิธีการคิดคะแนนเพื่อจัดสรรที่นั่งในสภาผู้แทนในระบบเสียง

^๑ น.บ. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), เนติบัณฑิตไทย, LL.M. (University of Miami School of Law), M.C.L. (George Washington University Law School), คุชกู๋บัณฑิต (กิตติมศักดิ์) สาขานิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต)

^๒ ธนิกานันท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, “ปัญหาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒), น. ๕๔ – ๖๑.

ข้างมาก โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้งก็ได้รับเลือกเป็น ผู้แทนราษฎร และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพียงคนเดียว

อย่างไรก็ดี ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคนสามารถแยกย่อยออกเป็น ๒ ระบบ คือ ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคน และระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเด็ดขาดเขตละหนึ่ง คน ซึ่งหากเป็นกรณีระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดได้คะแนนเสียงมากที่สุดใน เขตเลือกตั้งก็ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร ส่วนกรณีระบบเสียงข้างมากเด็ดขาด ผู้สมัครรับเลือกตั้ง คนใดได้คะแนนเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคะแนนเสียงของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเลือกตั้ง นั้นก็ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรโดยระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากสัมพัทธ์เขตละหนึ่งคนใช้ในอยู่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพของอังกฤษ และได้นำมาใช้ในการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญของไทยบางฉบับ ส่วนระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเด็ดขาดเขตละหนึ่งคนถูกนำมาใช้ ในประเทศฝรั่งเศส สมัยสาธารณรัฐที่ ๓ ช่วงปี ค.ศ. ๑๘๗๕ – ๑๙๑๙ และช่วงปี ค.ศ. ๑๙๒๗ – ๑๙๔๐ สมัยสาธารณรัฐที่ ๕

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหนึ่งคน เป็นระบบเลือกตั้งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยจุดมุ่งหมายที่ประเทศต่าง ๆ มักนำระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากแบบเขตละหนึ่งคนนี้มาใช้ เนื่องจากระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากแบบเขตละหนึ่งคนมีแนวโน้มให้เกิดพรรคการเมืองใหญ่เพียงสอง พรรคหรือที่เรียกว่าระบบพรรคการเมืองสองพรรค หรืออีกแง่หนึ่งเป็นระบบที่ช่วยธำรงรักษาพรรค การเมืองสองพรรคใหญ่ดังเช่นที่เป็นอยู่ในประเทศอังกฤษ รวมถึงเป็นระบบที่เชื่อว่าจะทำให้รัฐบาลมี เสถียรภาพ

๒. ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหลายคน

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหลายคน เกิดจากการผสมผสานระหว่างการคิดคะแนน ระบบเสียงข้างมาก (Majority System) และระบบการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งหลายคน ที่เรียกว่า ระบบเลือกตั้งเขตละหลายคน (Multi - member constituency)

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหลายคน มักจะมีการแบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นหลายเขต แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หลายคน เช่น ๒ คน ๓ คน หรือ ๔ คน เป็นต้น แล้วแต่ ว่าประเทศนั้นจะกำหนดให้มีจำนวนเท่าใด ซึ่งมักจะเป็นการกำหนดจำนวนผู้แทนราษฎรตามจำนวน ประชากรที่อยู่ในเขตเลือกตั้งนั้น ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดในเขตเลือกตั้ง เรียงลำดับตามจำนวนผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น โดยในการเสนอชื่อผู้สมัครรับ เลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งดังกล่าวจะเป็นการเสนอรายชื่อโดยเน้นคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือก ตั้งแต่ละคนเป็นสำคัญ ไม่ได้ใช้เป็นแบบบัญชีรายชื่อที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นรายพรรคการเมืองทั้ง คณะซึ่งเน้นที่นโยบายของพรรคการเมืองเป็นสำคัญ สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในระบบเลือกตั้งเสียงข้าง

มากเขตละหลายคนนี้ โดยปกติก็จะมีสิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้หลายคนตามจำนวนผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น ทั้งนี้ตามที่แต่ละประเทศจะกำหนด แต่บางกรณีที่ปรากฏในประเทศญี่ปุ่นสำหรับระบบเลือกตั้งก่อนปี ค.ศ. ๑๙๙๔ รัฐจะกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนได้เพียงเสียงเดียวเท่านั้น ในระบบเลือกตั้งที่เรียกว่า Single-Non Transferable Vote (SNTV)

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากเขตละหลายคนนี้ ไม่เป็นที่นิยมใช้กัน อย่างไรก็ตาม ได้มีการนำมาใช้ในประเทศไทยสำหรับการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรหลายครั้ง เช่น นำมาใช้ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และนำกลับมาใช้อีกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๓. ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากแบบบัญชีรายชื่อ

ระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากแบบบัญชีรายชื่อนี้ เกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมาก (Majority System) และระบบการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List)

ระบบเลือกตั้งรูปแบบนี้กำหนดให้แต่ละพรรคการเมืองส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งของตนลงแข่งขัน โดยมีจำนวนรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นคณะพรรคการเมืองซึ่งมีจำนวนผู้แทนได้หลายคนและอาจเป็นจำนวนหลายสิบคน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องเลือกบัญชีใดบัญชีหนึ่งทั้งบัญชี ส่วนการตัดสินใจว่าบัญชีใดจะชนะการเลือกตั้งและผู้สมัครทั้งหมดที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีได้เข้าไปเป็นผู้แทนราษฎรนั้นอาจใช้ระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ หรือใช้ระบบเสียงข้างมากเด็ดขาดก็ได้

สำหรับประเทศไทยในประวัติศาสตร์เคยเกือบได้ใช้ระบบเลือกตั้งรูปแบบนี้เช่นกัน ตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ แต่เนื่องจากในครั้งนั้นมีบทเฉพาะกาลกำกับไว้มิให้ใช้ระบบนี้ในทันที และได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ระบบนี้กันมากจนเป็นที่รู้จักกันในสมัยนั้นว่า “ระบบพวงใหญ่เบอร์เดียว” ซึ่งในที่สุดก็ถูกยกเลิกระบบเลือกตั้งรูปแบบนี้ไปในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๒๘ ระบบเลือกตั้งรูปแบบนี้จึงยังไม่เคยมีการใช้ในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทย

๔. ระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ

ระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อนี้ เป็นระบบเลือกตั้งที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักการคิดคะแนนระบบสัดส่วน (Proportional Representation System) และระบบการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในระบบบัญชีรายชื่อ (Party List)

ระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ นั้น เป็นระบบที่บรรดาพรรคการเมืองต้องไปสรรหา และนำเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในรูปแบบของบัญชีรายชื่อ มิได้เป็นการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นรายบุคคล โดยหลักการแล้ว แต่ละพรรคการเมืองจะต้องจัดทำบัญชีรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้ง พร้อมด้วยนโยบายของตนเสนอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้พิจารณา และผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็จะมีสิทธิเลือก บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพียงพรรคเดียวในส่วนของวิธีการคิดคะแนนนั้น ก็จะเป็นการนำเอาคะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับมาคำนวณเพื่อจัดสรรที่นั่งในสภาให้แก่ พรรคการเมือง ซึ่งวิธีการคิดคะแนนนั้นมีหลายวิธี อาจจะใช้วิธีของ Thomas Hare วิธีของ Hagenbak – Bischoff วิธีของ D’hondt หรือวิธีการอื่น ๆ แล้วแต่ความต้องการของแต่ละประเทศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ก็จะแตกต่างกันไป และสำหรับการกำหนดเขตเลือกตั้งนั้นอาจมีทั้งกรณีที่ใช้ประเทศ เป็นเขตเลือกตั้งเช่นกรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วนตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือมีการแบ่งออกเป็นหลายเขตเลือกตั้งตามมลรัฐหรือตาม เขตการปกครองส่วนภูมิภาคก็ได้ เช่นกรณีการเลือกตั้งระบบสัดส่วนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

ระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกพรรคการเมือง หรือ กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมได้มีผู้แทนราษฎรเข้าไปนั่งในสภาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนจึง อาจมีผลนำไปสู่การมีพรรคการเมืองหลายพรรคในสภา และอาจส่งผลกระทบต่อการจัดตั้ง รัฐบาลหรือเสถียรภาพของรัฐบาลได้ ซึ่งในแต่ละประเทศจะใช้วิธีการกำหนดเปอร์เซ็นต์ขั้นต่ำของ คะแนนเสียงที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับที่นั่งในสภาไว้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีพรรคการเมือง เล็ก ๆ เข้าสู่สภาได้มากเกินไป เช่นกำหนดไว้ ๕ เปอร์เซ็นต์ ๓ เปอร์เซ็นต์ หรือ ๑ เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยได้นำระบบเลือกตั้งสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อมาใช้ในประเทศไทยในฐานะ ที่เป็นระบบเลือกตั้งหนึ่งผสมกับระบบเลือกตั้งเสียงข้างมากในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ พุทธศักราช ๒๕๕๐

๕. ระบบเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมากและระบบสัดส่วน

ระบบเลือกตั้งแบบผสม คือระบบเลือกตั้งที่มีการผสมผสานระหว่างระบบเลือกตั้งเสียงข้าง มากและระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนเข้าด้วยกัน ระบบเลือกตั้งแบบผสมนี้ได้รับการใช้อย่างแพร่หลาย ขึ้นในหลายประเทศ โดยมีแนวความคิดที่ต้องการนำเอาข้อดีของทั้งสองระบบไว้ด้วยกัน เนื่องจากเชื่อ ว่าจะจะเป็นระบบเลือกตั้งที่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของทั้งสองระบบได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ระบบ เลือกตั้งเสียงข้างมากนั้น ทำให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งตามความชอบใน คุณสมบัติและความสามารถส่วนบุคคลของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน ในขณะที่ผู้ที่มีสิทธิ

เลือกตั้งก็สามารถเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งตามนโยบายของพรรคการเมือง นอกจากนี้ ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนยังป้องกันข้อเสียของระบบเสียงข้างมากที่คะแนนเสียงของฝ่ายที่แพ้การเลือกตั้งไม่ได้รับการพิจารณาเลย การที่เอาคะแนนมาคำนวณตามสัดส่วนของคะแนนเสียงของแต่ละพรรคการเมืองได้รับจึงมีผลเป็นการคุ้มครองฝ่ายข้างน้อยในประเทศให้มีโอกาสแสดงเจตจำนงในสภาผู้แทนราษฎรได้ สำหรับรูปแบบของระบบเลือกตั้งแบบผสมนี้มีหลายรูปแบบ แต่อาจแยกได้เป็น ๒ ประเภท ตามความสัมพันธ์กันระหว่างสองระบบ กล่าวคือ ระบบเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด และระบบเลือกตั้งแบบผสมที่ไม่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วน

(๑) ระบบเลือกตั้งแบบผสมที่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด อาจมีได้หลายแบบ เช่น

ก. ระบบที่โดยทั่วไปใช้วิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งเล็ก แต่สำหรับในเขตเลือกตั้งใหญ่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วน

ข. ระบบผสมตามกฎหมายเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๕๑ ระบบนี้กำหนดให้มีเขตเลือกตั้ง ๘ เขตที่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วนสำหรับเขตเลือกตั้งอื่น ๆ จะมีการเลือกตั้งตามบัญชีที่ตัดสินโดยคะแนนเสียงข้างมากเด็ดขาด หากไม่มีบัญชีได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มาลงคะแนนทั้งหมด ก็ให้ใช้วิธีคิดคะแนนระบบสัดส่วนสำหรับเขตเลือกตั้งนั้น

ค. ระบบผสมที่ใช้วิธีการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากในเขตเลือกตั้งทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันก็ให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรอีกจำนวนหนึ่งตามระบบสัดส่วนพร้อมกันไปด้วย ระบบผสมรูปแบบนี้เคยใช้ในประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๒) ระบบเลือกตั้งแบบผสมที่ไม่แยกการคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากออกจากระบบสัดส่วนอย่างเด็ดขาด

ในระบบนี้จะมีการเลือกตั้งที่ใช้วิธีคิดคะแนนระบบเสียงข้างมากสัมพัทธ์ในเขตเลือกตั้งที่มีผู้แทนราษฎรได้หนึ่งคน และเมื่อได้ผู้แทนราษฎรของเขตเลือกตั้งของตนแล้ว คะแนนส่วนที่เกินความจำเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งกับคะแนนของผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดจะถูกนำมารวมกันโดยแยกตามพรรคที่ผู้สมัครแต่ละคนสังกัด แล้วจึงมีการคิดสัดส่วนเพื่อแบ่งที่นั่งในสภาอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับรูปแบบของระบบเลือกตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำระบบการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างระบบเสียงข้างมาก และระบบสัดส่วน หรือเรียกอีกอย่างว่า ระบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment System : MMA) มาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๓ ด้วยการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ ว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๕๐๐ คน ประกอบไปด้วยสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน ๓๕๐ คน และสมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวน ๑๕๐ คน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับโดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

วิธีการนับคะแนนเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้นำคะแนนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบใหม่โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวโดยให้เลือกได้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น จึงเท่ากับว่าเป็นการเลือกคนเท่ากับเลือกพรรค ซึ่งการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองให้คำนวณได้^๔ ดังนี้

๑. นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วย ๕๐๐ อันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎรเป็นการคำนวณหาค่าเฉลี่ยจำนวนคะแนนต่อสมาชิกหนึ่งคน

๒. นำค่าเฉลี่ยจำนวนคะแนนต่อสมาชิกหนึ่งคนไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขตเลือกตั้งจำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะมีได้

๓. นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะมีได้ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

^๓ ณัชชาภัทร อมรกุล, “การเลือกตั้งครั้งใหม่ ต้องเผชิญกับอะไรบ้าง?”, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒, https://www.matichon.co.th/article/news_650393.

^๔ ชงคชาญ สุวรรณมณี, การเลือกตั้งครั้งแรก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, เอกสารวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มิถุนายน ๒๕๖๑, น. ๒ - ๓.

อย่างไรก็ตาม การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองนั้นต้องคำนึงถึงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง ดังนี้

ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้

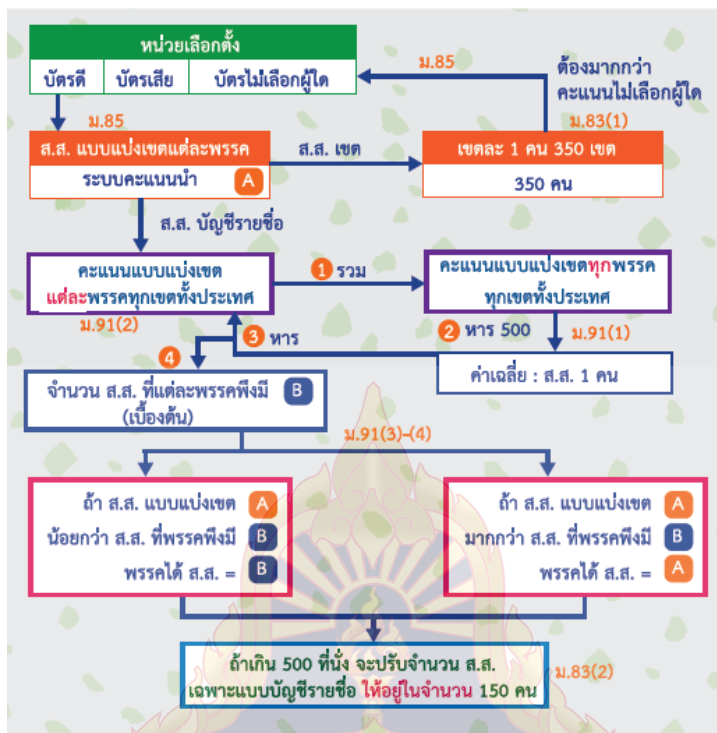
๑. ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ และ

๒. ให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองอื่นที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้

เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้ว ให้ผู้สมัครตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๕

^๕ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, คู่มือประชาชนรณรงค์เผยแพร่การเลือกตั้ง ส.ส. วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น., พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๒), น. ๔ - ๕.

แผนผังวิธีการคำนวณคะแนนเพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (จัดทำโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง)

ระบบเลือกตั้งในรูปแบบที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) แลงชี้แจงตามสื่อต่าง ๆ ถึงความมุ่งหวัง ที่ต้องการแก้ไขสภาพปัญหาการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในอดีต โดยหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองและกำหนดโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคต เช่น ทำอย่างไรที่จะให้คะแนนทุกคะแนนที่ประชาชนลงให้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความหมายไม่ถูกทิ้งเสียเปล่า ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหวังดังกล่าว จึงได้กำหนดหลักการใหม่ของระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สรุปได้ดังนี้^๖

๑. หลักคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมาะสมกับประเทศไทยเนื่องจากในอดีตคะแนนของประชาชนที่เลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใด ๆ ซึ่งไม่ได้คะแนนเป็นลำดับที่ ๑ ของเขตเลือกตั้งนั้น ๆ (ไม่ชนะการเลือกตั้ง) คะแนนดังกล่าวแทบจะถูกทิ้ง

^๖ แดนชัย ไชวิเศษ, “ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ : แบบจัดสรรปันส่วนผสม”, เอกสารวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มีนาคม ๒๕๕๙, น. ๒ - ๔.

สูญเปล่า ดังนั้น หลักคิดระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เหมาะสมกับประเทศไทยจะต้องประกอบด้วย

- ๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง
- ๒) ระบบการเลือกตั้ง ไม่ควรซับซ้อน ประชาชนเข้าใจง่าย
- ๓) เพื่อเป็นการเคารพประชาชนที่ลงคะแนน จึงจะพยายามทำให้คะแนนเลือกตั้งที่ประชาชนลงให้ทุกคะแนนมีความหมาย ไม่ว่าจะลงคะแนนให้บุคคลใด คะแนนนั้นส่วนใหญ่ไม่ควรสูญเปล่า

- ๔) เป็นระบบการเลือกตั้งที่ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
- ๕) เข้ากับบริบทหรือวิถีชีวิตของไทยโดยไม่ขัดกับหลักสากล

และเพื่อเป็นการทำให้หลักคิดข้างต้นมีความเป็นไปได้ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แสดงตามสื่อว่าจึงกำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตโดยใช้ระบบคะแนนนำ เสียงข้างมาก และนำระบบสัดส่วนมาใช้ด้วยการคำนวณแบ่งสัดส่วนการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยใช้บัตรเลือกตั้งแบบแบ่งเขตใบเดียว และให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตได้เขตละ ๑ คน และกำหนดวิธีการคำนวณในรูปแบบใหม่เพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกพรรคที่จะได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามสัดส่วนของคะแนนที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงให้

ระบบการเลือกตั้งซึ่งใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวนี้ จะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะมาใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้น เนื่องจากประชาชนสามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และมีความรู้สึกรู้ว่าคะแนนทุกคะแนนมีความหมาย (คะแนนของตนจะไม่เสียเปล่า) โดยผลการเลือกตั้งจะเป็นการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และจะมีผลต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อด้วย ซึ่งกรณีนี้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้นั้น จะขึ้นอยู่กับการจัดทำบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองว่าจะสามารถจูงใจให้ประชาชนเลือกพรรคการเมืองของตนได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องพิจารณาคุณสมบัติหรือจุดเด่นของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและพรรคการเมืองไปพร้อมกัน พรรคการเมืองจึงต้องสรรหาผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในแต่ละเขตให้ตรงกับความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

นอกจากนี้หากมีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ต่อมาพบว่า มีการทุจริตการเลือกตั้ง จึงต้องมีการเลือกตั้งใหม่ ซึ่งการเลือกตั้งใหม่จะมีผลกระทบต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อด้วยระบบนี้จึงเป็นการทำให้พรรคการเมืองตระหนัก ให้ความสำคัญและระมัดระวังในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตให้ได้บุคคลที่ดีที่สุด และจะต้องไม่ทุจริตการเลือกตั้ง

นอกจากนี้การที่กำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้ง ๑ ใบ จะก่อให้เกิดความสะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบดังเช่นในอดีต และทำให้บัตรเสียน้อยลง ตลอดจนประหยัดงบประมาณในการเลือกตั้ง

๒. ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจะต้องได้คะแนนเสียงมากกว่าคะแนนเสียงของประชาชนที่ไม่ประสงค์เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่มากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่ประสงค์เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งใหม่อีกมิได้ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นด้วยการเลือกตั้งที่ค้นหาเลือกตั้งได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นกลไกในการควบคุมพรรคการเมืองให้มีความรับผิดชอบในการพิจารณาส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมโดยกำหนดให้ประชาชนเป็นตัวชี้วัด

๓. ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ที่พรรคการเมืองส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้ และเมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองจะถอนการสมัครรับเลือกตั้งหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีที่ผู้สมัครตายหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และเป็นกรณีที่เปลี่ยนแปลงก่อนวันปิดการรับสมัครเลือกตั้ง ทั้งนี้ พรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น

๔. การจัดบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ กำหนดให้เป็นบัญชีรายชื่อบัญชีเดียวทั้งประเทศ เนื่องจากในระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมเป็นระบบที่ต้องใช้การคำนวณคะแนนทั้งประเทศ และจะต้องทำให้สัดส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อไม่กระจุกตัวเฉพาะภายในกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใหญ่เท่านั้น โดยต้องมีการกำหนดเงื่อนไขให้แต่ละบัญชีรายชื่อมีการจัดสรรให้บุคคลในรายชื่อของบัญชีนั้นมาจากทุกภูมิภาคในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้มีการกระจายตัวผู้แทนไปยังภูมิภาคต่าง ๆ

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้ นอกจากจะมีการกำหนดให้ใช้บัตรลงคะแนนเลือกตั้งเพียงใบเดียว เพื่อให้คะแนนเสียงของแต่ละคนกันไปเลือกตั้งมีน้ำหนักเท่ากัน ตามหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียง (One man one vote) แล้วรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังเปิดทางเลือกให้สิทธิกับประชาชนที่จะมีความประสงค์จะไม่เลือกผู้สมัครคนใดเลย หรือที่เราเรียกกันว่า Vote No ด้วย ซึ่งการใช้สิทธิไม่เลือกผู้ใดหรือไม่ประสงค์ลงคะแนนนี้ แม้เคยมีในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ก็ตาม แต่ก็มีความสำคัญน้อยกว่าในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้มีการ

นำคะแนนเสียงไม่ประสงค์ลงคะแนนมาพิจารณาว่าหากในเขตเลือกตั้งใดมีจำนวนคะแนนเสียงไม่ประสงค์ลงคะแนนมากกว่าคะแนนเสียงของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้คะแนนในลำดับที่ ๑ เขตเลือกตั้งนั้นจะต้องจัดให้มีการตั้งใหม่ และผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเดิมจะลงสมัครในการเลือกตั้งครั้งใหม่อีกไม่ได้ พรรคการเมืองจะต้องส่งผู้สมัครคนใหม่มาสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตนั้น ๆ เพื่อให้ประชาชนพิจารณาอีกจนกว่าประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นจะเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่งมากกว่าคะแนนเสียงไม่เลือกคนใดเลย

ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลให้ประชาชนมีทางเลือกในการเลือกผู้แทนของตนเองมากขึ้น และทำให้พรรคการเมืองทุกพรรคจะต้องพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครอย่างพิถีพิถันเพื่อให้ได้ผู้ที่มีคุณภาพมาเสนอให้ประชาชนเลือกมากที่สุด

ทั้งนี้ ในส่วนของตัวผู้สมัครเป็นสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ได้กำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของบุคคลที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบบ้านเมืองไว้สูงกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งให้ไปทำหน้าที่ในรัฐสภา มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองของชาติ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขาดความรับผิดชอบได้ก่อปัญหาในการบริหารบ้านเมืองอย่างมาก ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงกำหนดไม่ให้บุคคลที่มีประวัติเคยกระทำความผิดที่สังคมไม่พึงให้ความไว้วางใจ เช่น เป็นบุคคลติดยาเสพติดให้โทษ เป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน หรือเป็นบุคคลที่เคยต้องคำพิพากษาของศาลให้จำคุกในคดีทุจริตการเลือกตั้ง ทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ ฟอกเงิน ค้ามนุษย์ หรือเคยทำความผิดที่แม้แต่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านกำนันยังเป็นไม่ได้ เช่น เคยมีความผิดฐานค้ายาเสพติดให้โทษ หรือเป็นเจ้าของการพนัน เป็นต้น

จากระบบการเลือกตั้งที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ แม้จะมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง และมีการเรียกร้องให้แก้ไขอย่างชนิดต้องเป็นวาระด่วน สำหรับรัฐสภาชุดใหม่ แต่ในท้ายที่สุดก็ศึกษาพบว่า เป็นระบบการเลือกตั้งที่ให้ความเป็นธรรมกับพรรคการเมืองและการลงคะแนนเลือกตั้งของประชาชนมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา

บรรณานุกรม

ชงคชาญ สุวรรณมณี. การเลือกตั้งครั้งแรก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, เอกสารวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. มิถุนายน ๒๕๖๑. น. ๒ - ๓.

ณัชชาภัทร อมรกุล. “การเลือกตั้งครั้งใหม่ ต้องเผชิญกับอะไรบ้าง?”. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๒. https://www.matichon.co.th/article/news_650393.

แดนชัย ไชวิเศษ, “ระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ : แบบจัดสรรปันส่วนผสม”, เอกสารวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, มีนาคม ๒๕๕๙” น. ๒-๔.

ธนิกาญจน์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. “ปัญหาระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒). น. ๕๔ - ๖๑.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, คู่มือประชาชนรณรงค์เผยแพร่การเลือกตั้ง ส.ส. วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น. พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๖๒), น. ๔ - ๕.